

Lidia Derfert-Wolf

Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy

ZASOBY I USŁUGI ELEKTRONICZNE W STATYSTYCE BIBLIOTECZNEJ, RANKINGACH I BADANIACH EFEKTYWNOŚCI

Przedstawiono zagadnienie ilościowego ujęcia gromadzenia i wykorzystania zasobów elektronicznych w bibliotekach akademickich zarówno pod względem międzynarodowych norm i zaleceń, jak i działań praktycznych. Kluczowe kwestie – ujednoczonego zliczania czasopism elektronicznych, baz danych, książek elektronicznych, zbiorów zdigitalizowanych oraz podawania miarodajnego stopnia ich wykorzystania omówiono na podstawie statystyki bibliotecznej GUS, rankingu Perspektyw oraz projektu „Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce”. Przedstawiono również prace Zespołu ds. Statystyki Źródeł Elektronicznych (StatEL), powołanego na wniosek Rady Wykonawczej KDBASP oraz Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych.

WPROWADZENIE

Zwiększająca się liczba elektronicznych zasobów i usług bibliotecznych oraz duże nakłady finansowe na ich wdrożenie i utrzymanie wymagają rzetelnej informacji na temat efektywności ich dostarczania. Bibliotekarze powinni dysponować statystykami co do wielkości i wykorzystania zasobów elektronicznych przez użytkowników. Zgromadzone dane mogą znaleźć zastosowanie m.in. do:

- właściwego doboru zasobów,
- efektywnego gospodarowania środkami finansowymi (dzięki obliczaniu np. kosztu wykorzystania danej bazy, pobrania artykułu itp.) [10, 11],
- promocji usług i źródeł bibliotecznych w środowisku,
- przekazywania danych zainteresowanym instytucjom, np. GUS-owi, twórcom rankingów prasowych, władzom nadrzędnym itp.,
- badań porównawczych.

W literaturze przedmiotu i normach od wielu lat pojawia się tematyka statystyki e-zasobów i e-usług bibliotecznych. Na podstawie analizowanych problemów można

uporządkować podstawową wiedzę, czego powinny dotyczyć gromadzone i analizowane dane [3, 4, 9]. Podsumowanie przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Statystyka zasobów i usług elektronicznych – najczęściej analizowane zagadnienia

Zasoby i usługi	Korzystanie z zasobów i usług	Koszty
Czasopisma elektroniczne	odwiedziny wirtualne	koszty zasobów
Bazy danych	zapytania informacyjne kierowane	koszty usług
Książki elektroniczne	drogą elektroniczną	
Dokumenty cyfrowe	korzystanie z zasobów licencjonowanych	
Katalog biblioteczny	korzystanie z zasobów tworzonych	
Zasoby dostępne bezpłatnie w sieci	przez bibliotekę	
i skatalogowane przez bibliotekę	korzystanie z zasobów dostępnych	
Informacyjne usługi wirtualne	bezpłatnie w sieci	
Szkolenia w trybie online	udział w szkoleniach IT	

W artykule skupiono się przede wszystkim na statystykach dotyczących płatnych zasobów elektronicznych, do których dostęp umożliwiają biblioteki akademickie, wraz z ich kosztami oraz wykorzystaniem. Uwzględniono również zasoby cyfrowe tworzone przez biblioteki oraz tzw. odwiedziny wirtualne. Z konieczności pominięto takie zagadnienia, jak np. korzystanie z katalogu bibliotecznego, szkolenia dla użytkowników z zakresu technologii informacyjnych, wykorzystanie sprzętu komputerowego.

PROBLEMY GROMADZENIA STATYSTYK e-ZASOBÓW I e-USŁUG

Praktyka gromadzenia danych statystycznych na temat zasobów i usług elektronicznych pokazała, że problemy pojawiają się podczas prób zliczenia niemal każdego z elementów przedstawionych w tabeli 1. Wiele z nich opisano w literaturze oraz w kolejnych edycjach normy dotyczącej międzynarodowej statystyki bibliotecznej [9]. Angela Conyers podsumowała projekt tworzenia standardowego zestawu danych gromadzonych przez SCOUNL (Stowarzyszenia Bibliotek Narodowych i Akademickich), w ramach którego grupa 25 brytyjskich bibliotek akademickich testowała 21 e-mierników [4]. Przedstawiła również trudności związane z uzyskaniem wiarygodnych i spójnych danych, takie jak np.:

- liczenie prenumerowanych czasopism elektronicznych i baz danych,
- dublowanie tytułów czasopism w różnych kolekcjach i w ramach serwisów agregujących,
- liczenie tytułów w kolekcji (różne modele licencji, zmiany w ciągu roku itp.),

- wyodrębnienie wersji wyłącznie elektronicznych spośród elektronicznych i drukowanych,
- różnice między bazą danych a kolekcją e-czasopism czy e-książek,
- liczenie książek elektronicznych (wydawnictwa ciągle czy prenumerowane tytuły?) [4].

Inne problemy są związane z analizą wykorzystania zasobów elektronicznych, kiedy najistotniejsze jest ustalenie podstawowej jednostki treści, do której użytkownik ma dostęp (ang. *content unit*). Dziś na ogół przyjmuje się, że w przypadku bibliograficznych baz danych kluczowym miernikiem jest liczba wyszukiwań przeprowadzonych w danym okresie, a dla czasopism i baz pełnotekstowych – liczba pobranych pełnych tekstów artykułów. Jednak bazy bibliograficzno-abstraktowe i pełnotekstowe łączą się, przenikają wzajemnie i rozróżnienie między nimi i precyzyjne określenie, jaka jednostka jest liczona jako *content unit*, staje się coraz trudniejsze. W przyszłości prawdopodobnie zmniejszą się różnice między czasopismami elektronicznymi a pełnotekstowymi bazami danych. Problemy pojawiają się też, gdy bazy pełnotekstowe i kolekcje cyfrowe mają w swych zasobach jednostki inne niż teksty, np. obrazy, dźwięki czy kombinacje różnych typów plików [9].

MIĘDZYNARODOWE NORMY I ZALECENIA W ZAKRESIE STATYSTYKI ZASOBÓW I USŁUG ELEKTRONICZNYCH

W celu zniwelowania problemów wynikających z generowania statystyk zasobów i usług elektronicznych opracowano wiele norm, zaleceń i wytycznych w skali międzynarodowej, umożliwiających ujednoczenie definicji terminów oraz zasad liczenia danych. Godne podkreślenia jest to, że każda z opisanych niżej inicjatyw korzysta z dorobku innych, inicjatywy przenikają się wzajemnie.

NORMA ISO 2789:2006 – MIĘDZYNARODOWA STATYSTYKA BIBLIOTECZNA

Norma ISO 2789:2006 *Information and documentation – International library statistics*¹ zawiera definicje zasobów i usług elektronicznych oraz mierniki ich wykorzystania [9]. Wśród terminów dotyczących zasobów elektronicznych znajdziemy m.in. takie jak: baza danych, baza bibliograficzno-abstraktowa, baza pełnotekstowa, książka elektroniczna, elektroniczne wydawnictwo ciągle, dokument cyfrowy, jednostka treści, rekord. W grupie „Korzystanie z biblioteki i użytkownicy” zdefiniowano

¹Nowelizacja normy przetłumaczonej na język polski (PN-EN ISO 2789:2005 *Informacja i dokumentacja – Międzynarodowa statystyka biblioteczna*), która została wycofana bez zastąpienia.

następujące terminy: usługa elektroniczna, zapytanie informacyjne, elektroniczne dostarczanie dokumentu, sesja, sesja odrzucona, czas trwania sesji, zapytanie wyszukiwawcze, pobrane treści, pobrany rekord, sesja internetowa, biblioteczna strona internetowa, odwiedziny wirtualne.

W normie podzielono cały elektroniczny zbiór biblioteki na trzy kluczowe elementy:

- 1) katalog online,
- 2) biblioteczna strona internetowa, na której mogą być posadowione różne rodzaje zasobów (np. treści zdigitalizowane, e-booki) lub linki do materiałów innych bibliotek czy serwisów sieciowych,
- 3) licencjonowane zasoby biblioteki, w tym czasopisma elektroniczne, bazy danych, książki elektroniczne i inne materiały.

W załączniku do normy szczegółowo opisano problemy związane z gromadzeniem i prezentacją statystyk wykorzystania elektronicznych usług bibliotecznych, opierając się na wynikach ważnych projektów, np. zaleceń ICOLC czy COUNTER.

NORMA ISO 11620 – WSKAŹNIKI FUNKCJONALNOŚCI BIBLIOTEK

W normie ISO 11620:2008 *Information and documentation – Library performance indicators*² opisano 44 wskaźniki funkcjonalności bibliotek [7, 8], wśród których znaleźć można kilka dotyczących kosztów i wykorzystania zasobów elektronicznych³:

- procent sesji odrzuconych,
- liczba pobranych jednostek treści w przeliczeniu na osobę,
- procent zapytań informacyjnych przesłanych elektronicznie,
- koszt sesji w bazie danych,
- koszt pobranej jednostki treści,
- wydatki na zbiory elektroniczne jako procent wydatków na gromadzenie informacji.

Definicje wszystkich danych wymaganych do obliczania wymienionych wskaźników zgodne są z normą ISO 2789:2006 *Information and documentation – International library statistics* [9].

²Norma zastąpiła ISO 11620:1998 AD1:2003 *Information and documentation – Library performance indicators* (polskie tłumaczenie tych norm PN-ISO 11620:2006 *Informacja i dokumentacja – Wskaźniki funkcjonalności bibliotek*) oraz ISO/TR 20983:2003 *Information and documentation – Performance indicators for electronic library services*. W przygotowaniu polskie tłumaczenie ISO 11620:2008.

³Pomijamy tu wskaźniki dotyczące sprzętu komputerowego, szkoleń IT i personelu IT, chociaż kilka z nich wyraźnie eksponuje nastawienie na rozwój zasobów elektronicznych.

NORMY ANSI/NISO

NISO (*National Information Standards Organization*) jest amerykańską organizacją non-profit, akredytowaną przez ANSI (*American National Standards Institute*), zajmującą się normami z zakresu zarządzania informacją, głównie w środowisku sieciowym. Zalecenia ANSI/NISO znajdują odzwierciedlenie w normach międzynarodowych, zwłaszcza opracowywanych przez 46 Komitet ISO ds. Informacji i Dokumentacji. Dla niniejszego materiału najbardziej istotne są:

- Z39.7 – 2004 *Information Services and Use: Metrics & statistics for libraries and information providers – Data Dictionary*⁴ [1]. Norma określa kategorie oraz związane definicje podstawowych bibliotecznych danych statystycznych, w tym nowych mierników związanych z usługami sieciowymi i zasobami elektronicznymi. Zapisy z niej stały się źródłem nowelizacji ISO 2789 z 2006 r. [9].

- Z39.93 – 2007 *The Standardized Usage Statistics Harvesting Initiative (SUSHI) Protocol*⁵ [2]. Norma definiuje model automatycznego zbierania i zestawiania danych o wykorzystaniu elektronicznych zasobów różnych producentów. Została zaprojektowana między innymi, aby ułatwić tworzenie raportów zgodnych z zaleceniami COUNTER [13].

ZALECENIA ICOLC

Międzynarodowa Koalicja Konsorcjów Bibliotecznych ICOLC (*International Coalition of Library Consortia*) opublikowała w 1998 r. zestaw minimalnych wymagań dotyczących statystyk wykorzystania licencjonowanych zasobów sieciowych. Dokument aktualizowano w 2001 r., a ostatnio w 2006 r.⁶ Inicjatywa była przełomowa w zakresie rozwiązywania problemu różnorodności danych od dostawców zasobów. Zalecenia ICOLC stały się też podstawą do tworzenia opisanych dalej norm COUNTER, które Koalicja oficjalnie poparła w 2003 r. Wśród wytycznych ICOLC znalazły się:

- Wykaz danych statystycznych, które powinni dostarczać dostawcy e-zasobów: liczba sesji (logowań), liczba zapytań (wyszukiwań), liczba opcji menu (funkcja przeglądania zasobów, np. witryny czasopisma elektronicznego), liczba pobranych jednostek pełnych treści oraz liczba sesji odrzuconych z powodu przekroczenia limitu liczby jednoczesnych użytkowników.

- Kryteria grupowania elementów danych: według poszczególnych baz danego dostawcy, według numerów IP użytkowników oraz nazwy instytucji lub konsorcjum,

⁴<http://www.niso.org/apps/group_public/project/details.php?project_id=7>.

⁵<http://www.niso.org/apps/group_public/project/details.php?project_id=21>.

⁶ICOLC, *Revised Guidelines for Statistical Measures of Usage of Web-Based Information Resource*, <<http://www.library.yale.edu/consortia/webstats06.htm>>.

w poszczególnych miesiącach oraz godzinach w ciągu dnia; sumowane dla całego roku oraz zagregowane dla całego konsorcjum.

• Inne wymagania dotyczące m.in.: poufności danych zbiorczych instytucji i konsorcjów oraz prywatności danych użytkowników, łatwego dostępu do danych dla administratorów konsorcjów i poszczególnych bibliotek, dostarczania raportów przez interaktywny system, możliwości konfigurowania i prezentacji treści raportów oraz dołączania do nich definicji poszczególnych elementów danych.

STANDARD COUNTER

Projekt COUNTER (*Counting Online Usage of Networked Electronic Resources*)⁷ to międzynarodowa inicjatywa powstała w 2002 r. w celu ujednocnienia statystyk wykorzystania zasobów elektronicznych. W ramach projektu są ustanawiane zasady ułatwiające rejestrację i wymianę ściśle określonych danych dotyczących różnych typów dokumentów elektronicznych (czasopism, baz danych, książek i wydawnictw informacyjnych) w sposób gwarantujący ich spójność, wiarygodność oraz porównywalność (zasada 3C: *consistent, credible, comparable*) [12–14].

Zalecenia COUNTER określają: elementy mierzonych danych wraz z definicjami, zawartość i format raportów, częstotliwość i metody ich dostarczania oraz protokoły kompilowania i dalszego przetwarzania.

Pierwsza procedura postępowania, obejmująca czasopisma i bazy danych, została wydana w 2003 r. (aktualizacja w 2008 r.⁸), a kolejna, dotycząca elektronicznych książek i wydawnictw informacyjnych – w 2006 r.⁹ Wytyczne zawierają standardowe elementy następujących raportów:

1. Wykorzystanie czasopism elektronicznych (Journal Reports):

- JR1: liczba pobranych pełnych tekstów artykułów w poszczególnych miesiącach według tytułów czasopism,
- JR1a: liczba pobranych pełnych tekstów artykułów z kolekcji archiwalnych w poszczególnych miesiącach według tytułów czasopism,
- [opcjonalnie] JR1b: liczba pobranych pełnych tekstów artykułów w poszczególnych miesiącach według tytułów czasopism i formatów, np. html, pdf,
- JR2: sesje odrzucone w związku z przekroczeniem limitu jednoczesnych użytkowników w poszczególnych miesiącach według tytułów czasopism,
- [opcjonalnie] JR3: liczba pobranych jednostek w poszczególnych miesiącach, według tytułów czasopism i typu strony www, np. pełen tekst, spis treści, abstrakt,

⁷<http://www.projectcounter.org/>.

⁸The COUNTER Code of Practice, Journals and Databases: Release 3, 2008.

<http://www.projectcounter.org/r3/Release3D9.pdf>.

⁹The COUNTER Code of Practice. Books and Reference Works: Release 1, 2006.

http://www.projectcounter.org/cop/books/cop_books_ref.pdf.

- [opcjonalnie] JR4: liczba wyszukiwań w poszczególnych miesiącach według nazw serwisów,

- JR5: liczba pobranych pełnych tekstów artykułów w poszczególnych latach według tytułów czasopism.

2. Wykorzystanie baz danych (Database Reports):

- DB1: liczba wyszukiwań i sesji w poszczególnych miesiącach według tytułów baz,

- DB2: sesje odrzucone w związku z przekroczeniem limitu jednoczesnych użytkowników w poszczególnych miesiącach według tytułów baz,

- DB3: liczba wyszukiwań i sesji w poszczególnych miesiącach według nazw serwisów.

3. Wykorzystanie elektronicznych książek i wydawnictw informacyjnych (Books and Reference Works Reports):

- BR1: liczba pobranych tytułów w poszczególnych miesiącach według tytułów,

- BR2: liczba pobranych rozdziałów książek w poszczególnych miesiącach według tytułów,

- BR3: sesje odrzucone w związku z przekroczeniem limitu jednoczesnych użytkowników w poszczególnych miesiącach według tytułów,

- BR4: sesje odrzucone w związku z przekroczeniem limitu jednoczesnych użytkowników w poszczególnych miesiącach według nazw serwisów,

- BR5: liczba wyszukiwań i sesji w poszczególnych miesiącach według tytułów,

- BR6: liczba wyszukiwań i sesji w poszczególnych miesiącach według nazw serwisów,

4. Raporty dla konsorcjów (Consortium Reports):

- CR1: liczba pobranych pełnych tekstów artykułów lub rozdziałów książek w poszczególnych miesiącach,

- CR2: liczba wyszukiwań w poszczególnych miesiącach według tytułów baz.

W projekcie określono również proces zatwierdzania zgodności raportów generowanych przez poszczególnych wydawców i dostawców zasobów z omówionymi zaleceniami. W serwisie internetowym projektu zamieszczono wykazy wszystkich spełniających poszczególne wymogi COUNTER z podziałem na dostawców czasopism i baz danych oraz dostawców elektronicznych książek i wydawnictw informacyjnych¹⁰.

STATYSTYKA ZASOBÓW I USŁUG ELEKTRONICZNYCH W POLSCE

Zasoby i usługi elektroniczne są również w Polsce przedmiotem dyskusji i publikacji oraz inspiracją dla nowych inicjatyw. Sprawdzono pod tym względem trzy wio-

¹⁰<<http://www.projectcounter.org/compliantvendors.html>>.

dące przedsięwzięcia związane ze statystyką i badaniem efektywności bibliotek: AFBN, projektowany formularz GUS oraz ranking szkół wyższych Perspektyw i Rzeczpospolitej. Analizując każde z nich, wyodrębniono terminy związane z zasobami, usługami elektronicznymi oraz ich definicje i/lub sposoby liczenia. Każdy z przedstawionych zestawów danych statystycznych był tworzony bądź opiniowany przez przedstawicieli Zespołu ds. Standaryzacji¹¹, a później powszechnie konsultowany w środowisku bibliotekarzy akademickich. W związku z tym starano się ujednolicić dane w miarę możliwości oraz czerpać definicje z wcześniej opisanych norm i zaleceń międzynarodowych. Opisy poszczególnych przedsięwzięć krajowych zawierają zatem wykazy wymaganych danych statystycznych z podziałem na odpowiednie grupy, uzupełnione określeniami bądź powołaniami na pierwowzory – zazwyczaj definicje AFBN jako opracowane najwcześniej.

PROJEKT AFBN

Projekt *Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce (AFBN)*¹² jest realizowany od 2002 r. i koordynowany przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu [5]. Koncepcja AFBN opiera się na analizie danych z ankiet wypełnianych dobrowolnie przez biblioteki naukowe w trybie online¹³. Na podstawie zebranych danych, w większości zgodnych z omówionymi wcześniej międzynarodowymi normami i zaleceniami, automatycznie są obliczane odpowiednie wskaźniki¹⁴. Wśród danych wymaganych przez AFBN znalazły się również zagadnienia dotyczące zasobów i usług elektronicznych, wymienione w tabeli 2.

Tabela 2. Dane dotyczące zasobów i usług elektronicznych w ankiecie AFBN z 2011 r. (dane z 2010 r.)

Zbiory biblioteczne	
Książki elektroniczne	Liczba książek elektronicznych zakupionych bądź pozyskanych z innych źródeł na własność przez bibliotekę zgodnie z zapisami w księgach inwentarzowych. Nie wlicza się zbiorów zdigitalizowanych przez bibliotekę.
Książki elektroniczne (licencje)	Liczba niezainwentaryzowanych książek elektronicznych (w tytułach), np. książki, do których biblioteka wykupiła dostęp (licencje na czas określony lub nieokreślony). Wlicza się wydawnictwa seryjne i materiały konferencyjne dostępne w ramach serwisów wydawców, np. Springer Book Series, IEEE Conference Proceedings.

¹¹<<http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/>>.

¹²<Ibidem.

¹³<<http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/BA.pdf>>.

¹⁴<http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/AFBN_wskazniki.pdf>.

cd. tabeli 2

1	2
Bazy danych	Liczba sieciowych lub jednostanowiskowych baz danych, zakupionych przez bibliotekę i baz danych na zdalnych serwerach, do których biblioteka pozyskała prawa dostępu. Wlicza się bazy danych bibliograficzne, abstraktowe, pełnotekstowe (np. EBSCO, PROQUEST), faktograficzne, bazy danych dostępne w ramach tzw. licencji krajowej, np. Web of Science. W przypadku serwisów wielobazowych (np. EBSCO) należy zsumować bazy danych. Należy uwzględnić bazy dostępne w ramach serwisów wydawców, takie jak np. IEEE Standards. Nie wlicza się serwisów czasopism elektronicznych jednego wydawcy lub grupy wydawców, np. SpringerLink, ScienceDirect, IEEE.
Czasopisma elektroniczne	Liczba czasopism bieżących publikowanych wyłącznie w formie elektronicznej albo równocześnie w formie elektronicznej i innej. Wlicza się czasopisma elektroniczne przechowywane na miejscu oraz zasoby zdalne, do których uzyskano prawa dostępu (opłaty indywidualne lub w ramach konsorcjum) oraz czasopisma dostępne w ramach tzw. licencji krajowej. Podaje się liczbę tytułów rejestrowanych w serwisach jednego wydawcy lub grupy wydawców, np. SpringerLink, ScienceDirect, IEEE. Wlicza się dodatkowe licencje na dostęp do elektronicznych wersji tytułów gromadzonych w formie drukowanej. Wlicza się tytuły z kolekcji archiwalnych pod warunkiem, że zostały zakupione w roku sprawozdawczym. Nie wlicza się czasopism rejestrowanych w pełnotekstowych bazach danych, np. PROQUEST. Nie wlicza się czasopism dostępnych w sieci bezpłatnie albo w modelu open access oraz zdigitalizowanych przez bibliotekę.
Budżet	
Wydatki na źródła elektroniczne	
Wydatki na zakup źródeł elektronicznych na jednego użytkownika/studenta w PLN	
Udostępnianie zbiorów, usługi informacyjne	
Elektroniczne zamawianie/rezerwacja poprzez OPAC	tak/nie
Elektroniczna prolongata poprzez OPAC	tak/nie
Elektroniczne powiadamianie czytelników o terminie zwrotów (e-mail, SMS)	tak/nie
Dostęp zdalny do prenumerowanych zasobów elektronicznych spoza sieci uczelnianej	tak/nie
Udostępnianie katalogu kartkowego w formie elektronicznej	tak/nie
Interaktywne usługi informacyjne (komunikatory, czat) poprzez biblioteczną witrynę internetową	tak/nie
Kanał RSS lub blogi tworzone przez bibliotekę i udostępniane na bibliotecznej witrynie internetowej	tak/nie
Wykorzystanie źródeł elektronicznych (dopuszcza się wypełnienie pola znakiem #, jeśli biblioteka nie ma danych statystycznych)	
Liczba logowań do licencjonowanych baz danych	Liczba logowań wszystkich użytkowników, z biblioteki i spoza. Logowania pracowników biblioteki oraz logowania w trakcie szkoleń wlicza się w ogólną liczbę logowań do baz danych. Pytanie nie dotyczy baz pełnotekstowych, np. PROQUEST, EBSCO – dane z tych baz należy uwzględnić w „liczba pobranych dokumentów”. Wlicza się logowania do baz dostępnych w ramach tzw. licencji krajowej, np. Web of Knowledge.
Liczba pobranych dokumentów z licencjonowanych czasopism elektronicznych i pełnotekstowych baz danych	Pełne teksty dokumentów pobrane z czasopism elektronicznych lub pełnotekstowych baz danych, np. PROQUEST. Wlicza się pobrane dokumenty z serwisów dostępnych w ramach tzw. licencji krajowej, np. Elsevier, Springer, EBSCO, Nature i Science.

cd. tabeli 2

1	2
Liczba wyświetleń publikacji z własnej biblioteki cyfrowej	W przypadku udziału w regionalnej bibliotece cyfrowej należy podać tylko liczbę wyświetleń publikacji z własnej kolekcji.
Wydawnictwa własne, bazy danych własne	
Liczba obiektów zdigitalizowanych przez bibliotekę i włączonych do regionalnej/institutionalnej biblioteki cyfrowej. Należy podać stan na 31.XII, od początku istnienia biblioteki cyfrowej. Wyklucza się obiekty, które zawierają tylko streszczenia czy spisy treści publikacji bez pełnych tekstów.	
Liczba baz danych tworzonych lub współtworzonych przez bibliotekę	
Czy biblioteka bierze udział w tworzeniu repozytorium instytucjonalnego	tak/nie

STATYSTYKA BIBLIOTECZNA GUS

Od 2009 roku trwają prace nad nowym formularzem GUS do gromadzenia danych statystycznych w zespole składającym się z przedstawicieli GUS oraz pracowników bibliotek naukowych, publicznych i pedagogicznych pod kierunkiem Biblioteki Narodowej. Zaprojektowano wspólne sprawozdanie dla wszystkich typów bibliotek, zastępując dotychczasowe K-03 i K-04. Różne będą tylko dane stanowiące o specyfice określonego typu bibliotek, np. grupy obsługiwanych użytkowników. Jeśli projekt zostanie zatwierdzony, będzie obowiązywał od 2012 r. (dane z 2011 r.). W tabeli 3 przedstawiono proponowane dane i objaśnienia dotyczące zasobów i usług elektronicznych wspólne dla wszystkich typów bibliotek.

Tabela 3. Dane dotyczące zasobów i usług elektronicznych w projekcie GUS *Sprawozdania bibliotek: publicznej, naukowej i pedagogicznej oraz ich filii, fachowej, fachowo-beletrystycznej, towarzystw naukowych, ośrodka informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej za 2011 rok*

Dział 4. Zbiory biblioteczne	
1	2
Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane	Dokumenty elektroniczne na nośniku fizycznym w postaci czytelnej tylko dla komputera, o dostępie lokalnym i zinwentaryzowane przez bibliotekę (np. liczba książek elektronicznych, baz danych zakupionych bądź pozyskanych z innych źródeł na własność przez bibliotekę zgodnie z zapisami w księgach inwentarzowych).
Licencjonowane zbiory elektroniczne, do których biblioteka opłaciła dostęp:	Niezinwentaryzowane zasoby elektroniczne o dostępie zdalnym, do których biblioteka opłaciła dostęp (samodzielnie lub w konsorcjum).
książki elektroniczne	Niezinwentaryzowane książki elektroniczne, np. książki, do których biblioteka wykupiła dostęp (w tytułach).
czasopisma elektroniczne	Definicja zgodna z AFBN (tabela 1) z zastrzeżeniem, że podaje się liczbę tytułów unikatowych (niedublowanych).

cd. tabeli 3

1	2
bazy danych	Tytuły baz danych na zdalnych serwerach, do których biblioteka pozyskała prawa dostępu. Wlicza się bazy danych bibliograficzne, abstraktowe, pełnotekstowe, faktograficzne. Nie wlicza się serwisów czasopism elektronicznych jednego wydawcy lub grupy wydawców. W przypadku serwisów wielobazowych należy zsumować bazy danych.
inne zbiory elektroniczne	Inne dokumenty cyfrowe, do których zakupiono dostęp (np. patenty elektroniczne, sieciowe dokumenty audiowizualne i inne).
Materiały zdigitalizowane przez bibliotekę	Obiekty zdigitalizowane przez bibliotekę, stanowiące część udostępnianych zbiorów bibliecznych oraz wydawnictwa ciągle zdigitalizowane przez bibliotekę – w numerach, zeszytach itp.
Dział 5. Finanse bibliotek	
Wydatki na materiały biblieczne w okresie sprawozdawczym, w tym wydatki na:	
zbiory elektroniczne zinventoryzowane	Wartość w zł
licencjonowane zbiory elektroniczne, do których biblioteka opłaciła dostęp (bazy danych, czasopisma, książki elektroniczne)	Wartość w zł
Dział 8. Wykorzystanie usług bibliecznych	
Korzystanie ze zbiorów elektronicznych dostępnych zdalnie lub w sieci lokalnej, w tym	Dane dotyczące wykorzystania zbiorów elektronicznych przechowywanych na miejscu w bibliotece oraz takich, do których biblioteka opłaciła dostęp. Wlicza się zbiory, do których biblioteka ma dostęp w ramach tzw. licencji krajowej.
liczba sesji	Definicja zgodna z AFBN, z zastrzeżeniem, że jeśli dostawca bazy nie generuje w statystykach liczby sesji, to dopuszcza się podawanie liczby przeszukiwań ²⁾ .
liczba pobranych dokumentów	Definicja zgodna z AFBN i uzupełniona o pobranie strony z książek elektronicznych (jeżeli nie jest dostępna statystyka pobrań dokumentu, rozumianego w tym przypadku jako cała książka lub jej rozdział). Dodatkowe zastrzeżenie: nie wlicza się abstraktów, spisów treści itp.
liczba wyświetleń publikacji z własnej biblioteki cyfrowej	Definicja zgodna z AFBN.
liczba wejść na stronę internetową w ciągu roku sprawozdawczego	Liczba odwiedzin wirtualnych, tzn. liczba wywołań bibliecznej strony internetowej bez względu na liczbę przeglądanych stron i elementów
Dział 9. Usługi elektroniczne	
1. Usługi, które biblioteka oferuje:	TAK/NIE
katalog online	
możliwość zdalnego składania zamówień na książki	zgodne z AFBN
możliwość zdalnej rezerwacji książek do wypożyczenia	zgodne z AFBN
możliwość zdalnego przedłużania terminów zwrotów książek	zgodne z AFBN
elektroniczne (e-mail/sms) powiadamianie o terminach zwrotu książek	zgodne z AFBN

cd. tabeli 3

1	2
zdalny dostęp do licencjonowanych zasobów elektronicznych spoza sieci instytucji	zgodne z AFBN
interaktywne usługi informacyjne (komunikatory, czat itp.)	zgodne z AFBN
blogi biblioteczne, kanał RSS (wiadomości, ogłoszenia, wydarzenia w bibliotece)	zgodne z AFBN
formularze zapytań do bibliotekarza	
forum dyskusyjne, księga gości	
profile na portalach społecznościowych	
zbiory opracowane komputerowo jako procent ogólnej liczby zbiorów	zgodne z AFBN
2. Biblioteka tworzy samodzielnie lub we współpracy:	
bazy danych	zgodne z AFBN
bibliotekę cyfrową	zgodne z AFBN
repozytorium	zgodne z AFBN

RANKING SZKÓŁ WYŻSZYCH PERSPEKTYW I RZECZPOSPOLITEJ

Perspektywy i Rzeczpospolita publikują wspólnie każdego roku *Ranking szkół wyższych*¹⁵ na podstawie ściśle określonych kryteriów. W kategorii „warunki studiowania” umieszczono dwie grupy zagadnień: zbiory elektroniczne oraz warunki korzystania z biblioteki, w tym stopień informatyzacji biblioteki. Dane te są od kilku lat opracowywane przez twórców rankingu w porozumieniu ze środowiskiem bibliotekarzy.

Tabela 4. Dane dotyczące zasobów i usług elektronicznych w ankiecie *Ranking szkół wyższych 2011* Perspektyw i Rzeczpospolitej (dane z 2010 r.)

Zbiory elektroniczne	
1	2
Książki elektroniczne zinwentaryzowane	Definicja zgodna z AFBN (książki elektroniczne)
Inne książki elektroniczne	Definicja zgodna z AFBN (książki elektroniczne – licencje)
Czasopisma elektroniczne	Definicja zgodna z AFBN (czasopisma elektroniczne)
Bazy danych	Definicja zgodna z AFBN (bazy danych)
Inne dokumenty cyfrowe	Inne dokumenty cyfrowe, tj. jednostki informacji z określoną treścią, pozyskane w formie cyfrowej jako część zbiorów bibliotecznych, w tym patenty elektroniczne, sieciowe dokumenty audiowizualne i inne dokumenty stanowiące jednostkowe obiekty cyfrowe, np. raporty, dokumenty kartograficzne i muzyczne, reprinty, pojedyncze artykuły z czasopism, fragmenty większych całości (np. rozdziały książek).
Zbiory zdigitalizowane	Definicja zgodna z AFBN (wydawnictwa i bazy danych własne)

¹⁵<<http://www.perspektywy.pl/>>.

cd. tabeli 4

Wydatki na zakup zbiorów bibliotecznych	
Zbiory elektroniczne	Wartość w zł
Komputeryzacja biblioteki i usługi elektroniczne	
Biblioteka	
Umożliwia zdalne elektroniczne składanie zamówień na książki	zgodne z AFBN
Umożliwia zdalną elektroniczną rezerwację książek do wypożyczenia	zgodne z AFBN
Umożliwia zdalne elektroniczne przedłużanie terminów zwrotów książek	zgodne z AFBN
Elektronicznie (e-mail/sms) powiadamia o terminach zwrotów książek	zgodne z AFBN
Umożliwia zdalny dostęp do licencjonowanych zasobów elektronicznych	zgodne z AFBN
Umożliwia korzystanie z bezprzewodowego dostępu do internetu	

PORÓWNANIE WYBRANYCH PROJEKTÓW KRAJOWYCH I ZAGRANICZNYCH

Statystyki biblioteczne wielu krajów są oparte na zaleceniach norm międzynarodowych. Mimo to istnieją różnice w definiowaniu niektórych pojęć oraz w stopniu szczegółowości wymaganych danych. Aby pokazać te różnice, a jednocześnie zapoznać się ze stanem badań w innych krajach, zanalizowano dane dotyczące zasobów i usług elektronicznych w następujących normach, projektach i statystykach krajowych:

- norma International Library Statistics [9],
- norma Library Performance Indicators [8],
- projekt światowej statystyki bibliotecznej – *Global library statistics* [6],
- statystyki bibliotek amerykańskich: NCES (National Center for Education Statistics)¹⁶ oraz ARL (Association of Research Libraries) Statistics¹⁷,
- statystyki brytyjskiego stowarzyszenia SCOUNL¹⁸,
- statystyka niemieckich bibliotek akademickich¹⁹ oraz dane z projektu BIX²⁰,
- statystyka bibliotek akademickich Finlandii²¹,

¹⁶NCES – Academic Libraries <<http://nces.ed.gov/surveys/libraries/academic.asp>>.

¹⁷ARL Statistics <<http://www.arl.org/stats/annualsurveys/arlstats/index.shtml>>.

¹⁸SCOUNL, The Performance Portal <<http://vamp.diglib.shrivenham.cranfield.ac.uk>>.

¹⁹DBS (*Deutsche Bibliotheksstatistik*) <<http://www.hbz-nrw.de/angebote/dbs/>>.

²⁰Der BibliotheksIndex BIX. Wissenschaftliche Bibliotheken <<http://www.bix-bibliothekindex.de/>>.

²¹Research library statistics database (Finland) <<https://yhteistilasto.lib.helsinki.fi/>>.

- statystyka bibliotek akademickich Australii²²,
- statystyka biblioteczna GUS (propozycja nowego formularza dla wszystkich typów bibliotek),
- dane statystyczne wymagane w polskim projekcie AFBN,
- dane z „Rankingu szkół wyższych” Perspektyw i Rzeczpospolitej.

Tabela 5. Dane dotyczące zasobów i usług elektronicznych w statystykach i projektach krajowych oraz międzynarodowych normach i zaleceniach (wybór)

Dane statystyczne	ISO 2789:2006	ISO 11620	Global Library Statistics	USA (NCES, ARL)	Wielka Brytania (SCONUL)	Niemcy (BIX, DBS)	Finlandia	Australia (CAUL)	GUS (propozycja 2011)	AFBN	Ranking Perspektyw
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Zasoby elektroniczne											
Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane (książki elektroniczne, bazy danych itp.)									×		
Książki elektroniczne, głównie zakupione (indywidualne tytuły i w ramach kolekcji)	×		×	×	×		×				
Książki elektroniczne otrzymane w darze, dostępne bezpłatnie w sieci* i zdigitalizowane przez bibliotekę					×						
Książki elektroniczne zakupione na własność								×		×	×
Książki elektroniczne – licencje								×	×	×	×
Czasopisma elektroniczne	×		×			×	×				
Czasopisma elektroniczne (unikatowe), bez tytułów w bazach danych i agregatorach				×							
Czasopisma elektroniczne z wykluczeniem tytułów w bazach danych i agregatorach									×	×	×
Czasopisma elektroniczne (tytuły pozyskiwane indywidualnie; zaleca się unikać dublowania)								×			
Czasopisma elektroniczne – kolekcje jednego wydawcy								×			
Czasopisma elektroniczne w ramach agregatorów								×			

²²CAUL Online Statistics.

<<http://statistics.caul.edu.au/>, http://statistics.caul.edu.au/print_defs.php>.

cd. tabeli 5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Czasopisma prenumerowane w wersji elektronicznej i drukowanej					×						
Czasopisma prenumerowane wyłącznie w wersji elektronicznej					×						
Czasopisma elektroniczne otrzymane w ramach wymiany lub darów					×						
Bazy danych	×		×				×				
Bazy danych i agregatory (np. bazy doktoratów, materiałów konferencyjnych, encyklopedie itp.)	×			×					×	×	×
Bazy danych i dokumenty cyfrowe (w tym dokumenty zdigitalizowane) z wykluczeniem oferty wydawców czasopism						×					
Pełnotekstowe bazy danych (artykuły z czasopism) kupowane przez bibliotekę	×				×						
Pełnotekstowe bazy danych (książki), kupowane przez bibliotekę	×				×						
Inne bazy danych (np. bibliograficzne, nietekstowe) kupowane przez bibliotekę	×				×						
Bazy danych otrzymane w darze albo dostępne w sieci bezpłatnie*					×						
Bazy danych tworzone lub współtworzone przez bibliotekę										×	
Dokumenty cyfrowe	×								×		×
Zbiory zdigitalizowane									×	×	×
Pełnotekstowe obiekty/obiekty (bez pełnego tekstu) włączone lub zarejestrowane w repozytorium instytucjonalnym**					×						
Wydatki na zasoby elektroniczne											
Wydatki na zasoby elektroniczne ogółem		×				×		×		×	×
Wydatki na zasoby elektroniczne zinwentaryzowane									×		
Wydatki na zasoby elektroniczne licencjonowane									×		
Wydatki na jednorazowe zakupy książek, czasopism archiwalnych i innych e-zbiorów				×							
Koszty prenumeraty czasopism elektronicznych (z wykluczeniem tych w bazach pełnotekstowych)		×		×	×		×				
Koszty bieżącej prenumeraty baz danych		×		×							
Koszty prenumeraty pełnotekstowych baz danych/agregatorów (głównie czasopism)					×						
Wydatki na książki elektroniczne		×					×				
Wydatki na książki elektroniczne (z wykluczeniem kupowanych w ramach baz)					×						
Wydatki na bazy e-książek		×			×						
Wydatki na inne bazy danych		×			×						
Korzystanie z zasobów i usług elektronicznych (w danym roku)											
Odwiedziny wirtualne	×					×	×		×		
Usługi informacyjne zrealizowane elektronicznie	×	×		×							
Pełne teksty pobrane z zasobów elektronicznych	×	×	×						×	×	
Pełne teksty pobrane z licencjonowanych czasopism elektronicznych	×	×			×	×	×				

cd. tabeli 5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Pobrane dokumenty cyfrowe (inne niż z czasopism elektronicznych)	×	×				×					
Rozdziały lub inne fragmenty pobrane z książek elektronicznych		×			×		×				
Wyszukiwania w zakupionych bazach danych (czasopism, książek oraz innych baz)	×				×						
Wyszukane rekordy z baz danych bibliograficznych, encyklopedii itp.	×						×				
Sesja w bazie danych	×	×				×			×	×	
Czas trwania sesji	×										
Sesja odrzucona	×	×									
Sesja internetowa	×										
Publikacje pobrane z własnej biblioteki cyfrowej									×	×	
Pełne teksty/rekordy bibliograficzne pobrane z repozytorium instytucjonalnego**					×						
Zapytania skierowane do katalogu bibliotecznego						×					

*Dotyczy wyłącznie zasobów skatalogowanych przez bibliotekę.

**Dotyczy repozytorium uczelnianego, za które jest odpowiedzialna biblioteka.

W tabeli 5 uwzględniono rodzaje wymaganych danych statystycznych w trzech grupach: zasoby elektroniczne (bez podziału na stan, nabytki i ubytki), wydatki na zasoby elektroniczne oraz korzystanie z zasobów i usług elektronicznych. Pominięto zagadnienia wymagające podawania jedynie odpowiedzi TAK/NIE, np. czy biblioteka oferuje usługi typu czat. Z przedstawionej analizy wynika, że właściwie nie ma danych powtarzających się we wszystkich badanych krajach. Różnice polegają głównie na:

- wyodrębnianiu zasobów licencjonowanych od kupowanych na własność oraz płatnych, ale otrzymywanych w darze,

- bardzo różnym liczeniu tytułów czasopism elektronicznych,
- traktowaniu grupy zasobów łącznie albo indywidualnie (np. bazy danych),
- uwzględnianiu bądź pomijaniu zasobów tworzonych przez bibliotekę.

Z analizowanych zagadnień można też wyłonić dane najczęściej wymagane w badanych projektach, choć identycznie definiowanych jest niewiele:

- liczba książek elektronicznych, głównie zakupionych (indywidualne tytuły i w ramach kolekcji),
- liczba baz danych i agregatorów,
- wydatki na zasoby elektroniczne ogółem,
- liczba pełnych tekstów pobranych z zasobów elektronicznych,
- liczba pełnych tekstów pobranych z czasopism elektronicznych,
- liczba sesji w bazie danych.

PRACE ZESPOŁU StatEL

Z opisanych doświadczeń dotyczących inicjatyw polskich oraz opinii bibliotekarzy wypełniających różne ankiety statystyczne wynika, że wymagane dane nie są zawsze w taki sam sposób interpretowane i podawane. Najwięcej trudności sprawia zliczanie unikatowych tytułów książek i czasopism elektronicznych oraz pobranych pełnych tekstów artykułów czy logowań do baz danych. W styczniu 2011 r. na wniosek Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich (KDBASP) oraz Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych przy AFBN powołano zespół roboczy ds. deduplikacji e-czasopism i baz danych dostarczanych w pakietach. W pierwotnych założeniach zespół miał wypracować model obliczania liczby czasopism elektronicznych prenumerowanych przez poszczególne instytucje, który podczas sporządzania statystyk eliminowałby wielokrotne liczenie tych samych tytułów czasopism występujących w różnych serwisach. Okazało się jednak, że niezwykle trudno jest wydzielić zdublowane czasopisma, na początek zajęto się więc statystyką zasobów elektronicznych. Ustalono, że głównymi celami prac zespołu StatEL²³ będzie uporządkowanie terminologii dotyczącej źródeł elektronicznych oraz ujednoczenie danych statystycznych podawanych do: GUS, AFBN, rankingów prasowych itp. Określono zadania do wykonania w 2011 r.:

- 1) uzgodnienie definicji: czasopism elektronicznych, baz danych, książek i innych dokumentów elektronicznych – źródłami definicji oraz inspiracją podstawowych przesłanek były normy i zalecenia międzynarodowe,
- 2) uzgodnienie rodzajów zasobów podlegających obliczaniu,
- 3) ustalenie listy tytułów zasobów elektronicznych, do których dostęp umożliwiają polskie biblioteki akademickie: w ramach opłat indywidualnych, w ramach opłat konsorcyjnych i w ramach licencji krajowej,
- 4) przyporządkowanie poszczególnych źródeł do właściwej kategorii, np. czasopism elektronicznych, baz danych itp.,
- 5) określenie (w miarę możliwości) liczby czasopism elektronicznych, baz danych i książek w poszczególnych serwisach.

Przyjęto również kilka podstawowych założeń. Ustalono, że w pracach Zespołu będą rozpatrywane płatne zasoby licencjonowane, bez względu na źródło finansowania – tym samym włączono zasoby, do których biblioteki mają dostęp w ramach tzw.

²³Skład zespołu StatEL: Lidia Derfert-Wolf – kierownik (Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy), Urszula Cieraszevska (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), Helena Juszczyk (Politechnika Krakowska), Michał Kordek (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu), Mirosława Modrzewska (Gdański Uniwersytet Medyczny), Elżbieta Mroczek i Iwona Socik (Politechnika Warszawska), Paulina Studzińska-Jaksim (Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie), Gabriela Waliszewska (Uniwersytet Łódzki).

licencji krajowej. Uwzględnia się również zasoby bezpłatne dostępne w kolekcjach o płatnym dostępie. Wykluczono źródła bezpłatnie dostępne w sieci (np. OA) oraz dokumenty zdigitalizowane przez bibliotekę. Lista założeń jest poszerzana na bieżąco, w trakcie powstawania katalogu tytułów zasobów elektronicznych. Katalog jest tworzony zdalnie przez wszystkich członków zespołu StatEL, którzy dopisują tytuły, np. w ramach danej dziedziny albo w ramach typów uczelni. Następnie wspólnie omawia się każdy zasób i klasyfikuje według trzech głównych kategorii: baza danych, czasopiśma elektroniczne i książki elektroniczne. W wyniku pracy zespołu StatEL powinien powstać inwentarz źródeł kupowanych przez polskie biblioteki akademickie, zawierający takie elementy opisu każdego zasobu, jak nazwa, tematyka, typ zasobu, dostawcę, konsorcjum, liczbę tytułów w ramach kolekcji (czasopism, książek itp.). Wykaz będzie aktualizowany systematycznie i dostępny online z witryny KDBASP.

PODSUMOWANIE

Przedstawione wyniki międzynarodowych prac normalizacyjnych mogłyby prowadzić do wniosku, że statystyka biblioteczna w zakresie zasobów i usług elektronicznych stanie się – jak zakładano w projekcie COUNTER – spójna, wiarygodna i porównywalna. Jednak zbadane projekty i statystyki krajowe pokazują, że choć wymaga się od bibliotek podobnych danych i są one niekiedy bardzo precyzyjnie określone, widać wyraźne różnice w sposobie analizowania poszczególnych zasobów czy zjawisk, nawet w skali jednego kraju. Istnieje sporo problemów, a niekiedy wzbudzają one wiele emocji, zwłaszcza podczas rankingów. Należy więc ciągle zabiegać o możliwie jednolite podawanie definicji i sposobów liczenia oraz wymaganie realnych i łatwych do zgromadzenia danych statystycznych, pamiętając o przestrodze Alberta Einsteina przypomnianej przez Perspektywy: „Nie wszystko co się liczy, może być policzone, i nie wszystko co może być policzone, liczy się”²⁴.

LITERATURA

- [1] ANSI/NISO Z39.7:2004. *Information services and use: Metrics & Statistics for libraries and information providers – Data Dictionary*.
- [2] ANSI/NISO Z39.93:2007. *The standardized usage statistics harvesting initiative (SUSHI) protocol*.
- [3] Conyers A., *Building on sand? Using statistical measures to assess the impact of electronic services*, Performance Measurement and Metrics, 2006, 7 (1), 37–44.
- [4] Conyers, A., *E-measures: developing statistical measures for electronic information services*. Journal of Information and Knowledge Management Systems, 2004, 34 (4), 148–153.

²⁴<http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=3852&Itemid=0>.

- [5] Derfert-Wolf L., Górski M., *Projekt Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce (AFBN) jako narzędzie oceny efektywności i jakości działań biblioteczno-informacyjnych*, [w]: *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych*, III Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź, 25–27 czerwca 2008 r., Łódź, 2008, s. 41–65.
- [6] Ellis S. Heaney M., Meunier P., Poll R., *Global library statistics*, IFLA Journal [online] 2009, 35 (2), 123–130 [dostęp 1.07. 2011 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.ifla.org/files/hq/publications/ifla-journal/ifla-journal-35-2_2009.pdf>.
- [7] Głowacka E., Nowa edycja ISO 11620:2008: *Information and Documentation – Library Performance Indicators. Analiza przyczyn i źródeł nowelizacji normy*. Przegląd Biblioteczny, 2011 (1), 7–20.
- [8] ISO 11620:2008. *Information and documentation – Library performance indicators*.
- [9] ISO 2789:2006. *Information and documentation – International library statistics*.
- [10] Maciejewska Ł., Niemiec H., Wolańska A. *Model gromadzenia i udostępniania czasopism w bibliotece akademickiej uczelni technicznej*, [w]: *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia*, 8. II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych, Wrocław, 2010, 121–138.
- [11] Modrzewska M., Omilian-Mucharska M., Grygorowicz A., Kraszewska E., *Jakie są granice inwestowania w dostęp do wiedzy? Analiza kosztów zakupu i statystyk wykorzystania zasobów elektronicznych w Bibliotece Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku w latach 2003–2007*, [w]: *Forum Bibliotek Medycznych* [online] 2009, R. 2, nr 2 (4), 472–493 [dostęp 1.07.2011 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://bg.umed.lodz.pl/images/stories/wydawnictwa/forum/ForumNr4.pdf>>.
- [12] Pesh O., *Usage statistics: About COUNTER and SUSHI*, Information Services and Use, 2007, 27, (4), 207–213.
- [13] Shepherd P.T., *COUNTER: usage statistics for performance measurement*, Performance Measurement and Metrics, 2006, 7 (3), 142–152.
- [14] Wojtasik U.A. *Statystyki wykorzystania zagranicznych książek elektronicznych – potrzeba standaryzacji*, [w]: *Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*, Wrocław, 4–6 lipca 2007 r. [online]. Materiały konferencyjne EBIB nr 17 [dostęp 1.07.2011 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.nowyebib.info/publikacje/matkonf/mat17/wojtasik.php>.

ELECTRONIC SERVICES AND RESOURCES IN LIBRARY STATISTICS, RANKINGS AND PERFORMANCE MEASUREMENT

The paper refers to quantitative approach of collecting data on acquisition and use of electronic resources in academic libraries. The issue has been presented both from the viewpoint of international standards and recommendations as well as of practical activities. Key issues like standardized counting of electronic journals, databases, e-books, digitized collections and their use have been discussed based on national statistics (CSO), “Perspektywy” ranking and of the “Analysis of the functioning of research libraries in Poland”. The paper also presents the activities of Team of Statistics of Electronic Resources (StatEL), established at the request of the Executive Council of the KDBASP and Standards Committee for Research Libraries.